

Gėlių sortimento gėlinėms analizė Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose

Vilma Stanaitienė*, Jonas Vaidelys, Donatas Misiūnas

*Kauno kolegijos Kraštotvarkos fakulteto Želdinių ir agrotechnologijų katedra
Mokslo g. 2, Mastaičiai, LT-53313 Kauno r.*

*Tel. (8-37) 561279, el. paštas: stanaitiene.v@gmail.com, jonas.vaidelys@fc.kauko.lt,
admin.zak@gmail.com*

(Gauta 2011 m. sausio mėn.; atiduota spaudai 2011 m. kovo mėn.; prieiga internete nuo 2011 m. balandžio 18 d.)

Anotacija

Gėlių auginimas įvairiose talpose yra žinomas iš gilios senovės, kai šilumamėgiai vaistiniai ir vaisiniai augalai sodinti vidiniams didikų ir vienuolynų kiemeliams puošti ir natūralių vaistų reikmėms tenkinti. Straipsnyje apžvelgiama gėlinių raidos aspektai nuo seniausių iki dabartinių laikų, analizuojamas gėlinių panaudojimas Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestų želdynuose ir gėlių sortimentas, taikomas joms. Gėlių sortimentas Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestų gėlinėse analizuotas ekspedicijų metu, užpildant specialias gėlių sortimentą įvertinančias lenteles. 1980–1983 m. laikotarpiu Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose buvo auginama 27 taksonų gėlės, o 2004–2008 m. laikotarpiu net 42 taksonai. Du kartus padaugėjo vienmečių ir daugiamečių bioekologinių grupių gėlių taksonų skaičius, tačiau sumažėjo dvimečių gėlių taksonų.

Reikšminiai žodžiai: *gėlinės, gėlių sortimentas, analizė, Lietuvos miestai.*

Abstract

Flower cultivation in the various containers is known from deep antiquity. Medicinal plant and horticultural crops have been planted inner courtyard of the monastery and noblemen for decoration and food purpose. The article reviews development of flower containers from ancient to modern times. It is analyzed the use of flower containers in South and South-Lithuanian cities and assortment of flowers for containers. The research was carried out during expeditions. It was used flowerbeds evaluation methodology of Jonas Vaidelys (2003). There were found 27 flower taxa in 1980–1983 and 42 flower taxa in 2004–2008. The number of annual and perennial flower taxa increased twice comparing these two periods of the research.

Key words: *containers, flower assortment, analysis, cities of Lithuania.*

Įvadas

Pastaruoju metu daugelyje šalių populiari auginti augalus įvairiuose konteineriuose, vazose, vazonuose, kuriuos galime pavadinti vienu bendru pavadinimu – gėlinėmis. Ši apželdinimo rūšis ypač paplito vykstant urbanizacijos procesui. Natūrali gamta po truputį tolo, nyko, užleisdama vietą miestams. Šiuolaikiniame pasaulyje vėl atgyja noras grįžti į gamtą, priartinti ją kuo arčiau savo gyvenamosios aplinkos. Turint visai nedidelį sklypą, augalais ir gėlinėmis jį galima pakeisti neatpažįstamai.

Siekiant sužinoti, kas buvo šios idėjos, sumanymo pradininkas tektų ilgai ieškoti istorijos vadovėliuose. Rašoma, kad pirmieji gėliapuodžių augalų sodai (dar vadinami Adonio sodais) atsirado Graikijoje. Vėliau manierą į didelius akmeninius indus sodinti naudinguosius augalus, o kubiluose auginti medžius ir krūmus perėmė romėnai. Teigiama, kad vienas iš septynių pasaulio stebuklų, kabantieji Babilono (Semiramidės) sodai, taip pat yra bandymas auginti augalus ne tiesiogiai žemėje. Dar senovėje buvo mėgstama prie įėjimo į namus statyti indus su juose pasodintais augalais. Šis paprotys labai senas ir būdingas daugumai kultūrų.

Augalų komponavimo induose idėja lengvai pritaikoma tiek kaimo sodybose, tiek miesto aplinkoje. Mieste augalai induose auginami dažniau. Didesnėse gėlinėse auginami krūmai ar net medžiai. Grupuojant gėlines su augalais galima pasiekti kompozicijos tobulumą ir sušvelninti aplinką.

Gėlininkė Naomi Metju (Mathews, 1999) teigia, kad gėlinėse susidaro specifinės augalams augti sąlygos, todėl joms iš sortimentą lemiančių veiksnių galime ypatingai išskirti augalų bioekologiją, t. y. ekologinius faktorius, kuriuos su išlyga galime suskirstyti į klimato ir dirvožemio (substrato) kriterijus. Substrato klausimus tyrė daug Vakarų Europos specialistų: A. P. Torres,

M. V. Mickelbart, R.G. Lopez, B. K. Behe, B.L. Campbell, J.H. Dennis (2010), nurodydami, kad patogiausia gėles auginti plastikinėse gėlinėse.

Pagrindinę gėlinėms augalų sortimento dalį turėtų sudaryti vietiniai arba seniai introdukuoti ir aklimatizuoti augalai, geriausiai prisitaikę augti konkrečiomis augimo sąlygomis.

Gėlinės Lietuvoje mažai naudojamos, jau vien dėl to, kad nėra ištirtas joms tinkamų gėlių sortimentas, nenumatyti kriterijai gėlinėms tinkamiems augalams atrinkti bei jų kompozicijų sudarymo meninės raiškos priemonės.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestų gėlinių įvairovę ir gėlių sortimentą jose.

Tyrimų metodika (metodai)

Gėlinių raida tirta analizuojant įvairius informacijos šaltinius. Gėlių sortimentas Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestų gėlinėse analizuotas ekspedicijų metu, užpildant specialias gėlių sortimentą įvertinančias lenteles. Naudotasi J. Vaidelio parengta gėlynų vertinimo metodika (Vaidelys, 2005), kuri buvo pritaikyta gėlinėse augančių gėlių sortimentui įvertinti. Gėlynai ir gėlinės buvo vertinamos Alytaus, Druskininkų, Marijampolės, Prienų, Varėnos ir Vilkaviškio miestuose. Tyrimai buvo atlikti 1980–1983 m. ir 2004–2008 m. Tirtų miestų gėlinėse užfiksuotas gėlių sortimentas palygintas su J. Vaidelio ir D. Misiūnu pasiūlytu dekoratyviųjų žolinių augalų sortimentu gėlinėms (Vaidelys, Misiūnas, 2008). Tirti tik pagrindinio sortimento augalai.

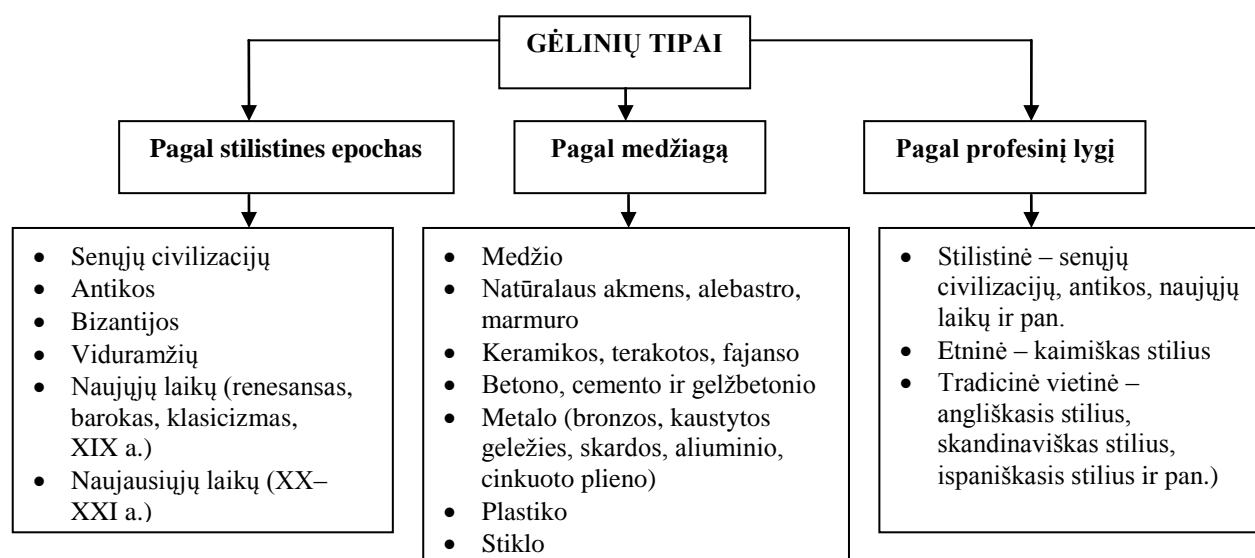
Rezultatai ir jų aptarimas

Gėlinių išvaizda ir sandara bėgant amžiams keitėsi, nors šių daiktų kūrėjai buvo pavaldūs tradicijoms ir kanonams. Tačiau to paties tipo daiktai ilgainiui įgydavo visai kitokią išvaizdą, kitokią sandarą. Egipte gėlinės gamintos iš keramikos, tašyto akmens, aukso, poliruoto alebastro. Graikų keraminės gėlinės pasižymėjo puošyba. Daugelį jų formų iš graikų perėmė romėnai. Viduramžio laikotarpiu gėlinių formos supaprastėja, jos yra mažai dekoruotos. Renesanso laikotarpio gėlinės ir vazos gamintos iš marmuro, bronzos, Venecijos stiklo, metalo, keramikos. Formos paprastos, tačiau puošnios, atkartoja antikinius augalinius ornamentus. Baroko gėlinės yra didelių formų, gausiai puoštos skulptūriniais elementais, paviršius subtiliai graviruotas. Moderno stiliaus - pasižymi formų plastiškumu, banguotu kontūru. Joms būdinga ritmiškumas bei augalinis ornamentiškas, medžiagų įvairovė: metalas, medis, betonas, keramika, stiklas ir jų deriniai (Cooke, McNicol, 1989).

Apibendrinant gėlines galima suskirstyti pagal stilistines epochas, medžiagas iš kurių gaminamos bei profesinį lygį (1 pav.).

Gėlinės turėtų būti panaudojamos funkcionaliai. Jos tinka ten, kur norima sušvelninti didelius betono ar asfalto plotus, senamiesčiuose, kur maži ir labai brangūs žemės lopinėliai ir negausu augalų, nepamainomos vasaros kavinių terasoms ir aplinkai puošti, jomis galima atskirti važiuojamąją gatvės dalį nuo pėsčiųjų poilsio vietų, takų. Gėlines visai netinka statyti ant vejų, ten gėles verčiau sodinti tiesiog į žemę. Gėlinės labai tinka mažiems miestiečių sodeliams ir kiemeliams puošti, reikia tik išplėsti jų įvairovę ir kompozicinius augalų derinius (Atha, 2002; Hattatt, 2002; Yue..., 2010).

Visuose tirtuose Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose buvo rasta gėlinių. Sąlyginai jas galima suskirstyti į gelžbetonines gėlines, statomas ant žemės ir plastikines, kabinamas ant gatvių apšvietimo stulpų. Pastarosios užfiksuotos Druskininkuose ir Varėnoje, o statomos ant žemės – visuose tirtuose miestuose. Tirtuose miestuose gėlinės panaudotos funkcionaliai.

1 pav. Gėlinių tipai (V. Stanaitienė, 2010)

Fig. 1 Types of flower containers (V. Stanaitienė, 2010)

Gėlinėse auginamų gėlių sortimentas Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose atsispindi 1 lentelėje.

1 lentelė. Gėlių sortimentas gėlinėms ir jo kaitos palyginimas Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose (J. Vaidelys, D. Misiūnas, 1980–1983 ir 2004–2008 m.)

Table 1. Flower assortment for containers and comparison of its alternation in South and South-West towns of Lithuania (J. Vaidelys, D. Misiūnas, 1980-1983 and 2004-2008)

Eil. Nr. No.	Bioekologinė grupė, augalo pavadinimas <i>Bio Ecological group, plant name and common name</i>	Gėlių išplitimas miestuose <i>Flowers alternation in cities</i>	
		Auginta 2004 – 2008 m. <i>Flowers in cities (2004 – 2008)</i>	Auginta 1980 – 1983 m. <i>Flowers in cities (1980 – 1983)</i>
1	2	3	4
<i>VIENMETĖS GĖLĖS</i>			
1.	<i>Ageratum houstonianum</i> Mill. Meksikinis žydrūnis	2	2, 3, 4, 5, 6
2.	<i>Begonia semperflorens</i> Link. et Otto Visžydė begonija	1, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4, 6
3.	<i>Bidens ferulifolia</i> (Jacq.) DC. Siauralapis lakišius	2,5	–
4.	<i>Callistephus chinensis</i> Ness. Kiniškasis ratilis	2	1,6
5.	<i>Celosia argentea</i> L. Sidabrinė celiozija	2	–
6.	<i>Dahlia pinnata</i> Didžiagraižis jurginas	2	1, 2, 5
7.	<i>Dianthus chinensis</i> L. Kiniškasis gvazdikas	3	–
8.	<i>Gazania rigens</i> (L.) Gaertn. Standžioji gazanija	3	–
9.	<i>Helichrysum petiolare</i> Hillard et B.L. Burtt. Žilasis šlamutis	2, 5	–
10.	<i>Lobelia erinus</i> L. Paprastoji lobelija	5	–
11.	<i>Lobularia maritima</i> Pajūrinė lobularija	1,4	4, 5, 6

1 lentelės tęsinys

1	2	3	4
12.	<i>Petunia hybrida hort.</i> Hibridinė petunija	1, 2, 3, 4, 6	1, 2, 3, 4, 5, 6
13.	<i>Salvia splendens</i> Ker.–Gawl. Darželinis šalavijas	2, 5, 6	2, 3, 4, 5, 6
14.	<i>Sanvitalia procumbens</i> Lam. Gulsčioji sanvitalija	2	–
15.	<i>Sutera cordata</i> L. Širdiškoji sutera	3	–
16.	<i>Tagetes erecta</i> L. Didysis serentis	2, 3	5, 6
17.	<i>Tagetes patula</i> L. Gvazdikinis serentis	1, 3, 4, 6	1, 2, 3, 4, 5, 6
18.	<i>Tagetes tenuifolia</i> Cav. Smulkiažiedis serentis	–	4
<i>DVIMETĖS GĖLĖS</i>			
19.	<i>Bellis perennis</i> L. Daugiametė saulutė	–	4
20.	<i>Dianthus caryophyllus</i> L. Tikrasis gvazdikas	–	1
21.	<i>Viola wittrockiana</i> Gams. Darželinė našlaitė	1, 4, 5	3, 5
<i>DAUGIAMETĖS GĖLĖS</i>			
22.	<i>Ajuga reptans</i> L. 'Atropurpurea' Šliaužiančioji vaisgina 'Atropurpurea'	–	6
23.	<i>Antennaria alpina</i> (L.) Gaertn. Alpinė katpėdė	6	–
24.	<i>Arabis caucasia</i> L. Kaukazinis vaistutis	5, 6	–
25.	<i>Aubrieta deltoidea</i> (L.) D.C. Paprastoji aubretė	–	5
26.	<i>Bergenia crassifolia</i> (L.) Fritsch. Storalapė bergenija	2, 3, 5	6
27.	<i>Cerastium tomentosum</i> L. Pūkuotoji glažutė	1, 6	1, 6
28.	<i>Hemerocallis citrina</i> Batoni Citrininė viendienė	1	–
29.	<i>Heuchera sanguinea</i> L. Raudonoji heichera	2, 3	–
30.	<i>Hylotelephium spectabile</i> (Boreau) H. Ohba Puošnusis šilokas	2, 3	1, 2
31.	<i>Hosta albo marginata</i> (Hook.) Hyl. Baltakraštė melsvė	2, 3, 5, 6	–
32.	<i>Hosta lancifolia</i> Engl. Siauralapė melsvė	1, 3	1, 2, 3, 6
33.	<i>Hosta plantaginea</i> Aschers Gyslotinė melsvė	2, 3, 4	–
34.	<i>Hosta sieboldiana</i> Engl. Ziboldo melsvė	2	–
35.	<i>Iris pumila</i> L. Žemasis vilkdalgis	3	–
36.	<i>Phlox subulata</i> L. Ylalapis flioksas	4	–
37.	<i>Primula juliae</i> Kusn. Julijos raktažolė	2	5, 6
38.	<i>Primula vulgaris</i> Huds. Paprastoji raktažolė	–	1

1 lentelės tęsinys

1	2	3	4
39.	<i>Sedum spurium</i> Bieb. Kaukazinis šilokas	6	6
40.	<i>Stachys lanata</i> Jacq. Vilnotoji notra	1, 3, 4	1, 3, 6
41.	<i>Tellima grandiflora</i> (Pursch.) Dougl. Didžiažiedė telima	2	
42.	<i>Vinca minor</i> L. Mažoji žiemė	1, 2, 6	1, 3, 6
43.	<i>Viola cornuta</i> L. Tiesiaragė našlaitė	6	6
44.	<i>Viola papilionacea</i> Pursch. Drugiažiedė našlaitė	4	–
<i>DAUGIAMETĖS, LAUKE NEŽIEMOJANČIOS GĖLĖS</i>			
45.	<i>Begonia tuberhybrida hort.</i> Gumbinė begonija	2, 4	3, 4, 5, 6
46.	<i>Coleus blumei</i> Benth. Darželinis margenis	2	–
47.	<i>Impatiens walleriana</i> Hook. Valerio sprigė	2, 4, 6	–
48.	<i>Pelargonium zonale</i> Ait. Juostuoji pelargonija	1, 5	1, 3

Paaiškinimai: 1 – Alytus; 2 – Druskininkai; 3 – Marijampolė; 4 – Prienai; 5 – Varėna; 6 – Vilkaviškis.

2 lentelėje pateiktas gėlinėse auginamų gėlių taksonų gausumas ir jo kaita pagal bioekologines gėlių grupes.

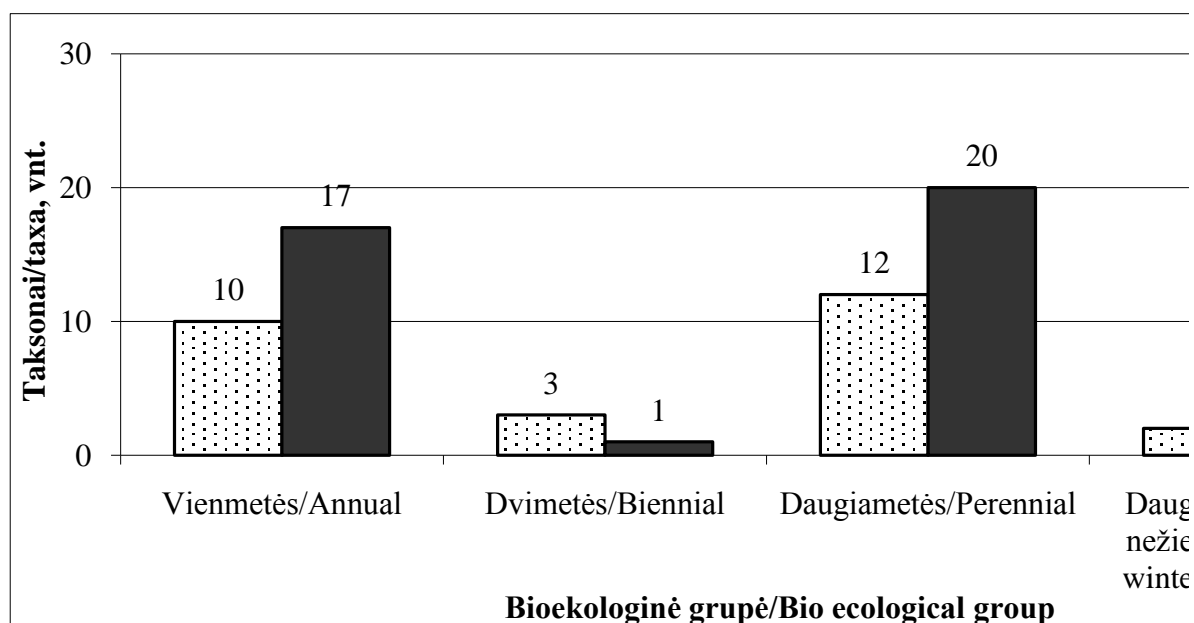
2 lentelė. Gėlių taksonų, auginamų gėlinėse, gausumo ir kaitos palyginimas Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose (J. Vaidelys, D. Misiūnas, 1980–1983, 2004–2008 m.)

Table 2. Comparison of the diversity and alternation of taxa for containers in South and South–West towns of Lithuania (J. Vaidelys, D. Misiūnas, 1980–1983 and 2004–2008)

Miesto pavadinimas City	Tyrimų metai Years of the research	Bioekologinės gėlių grupės taksonų skaičius Number of taxa of bio ecological flower group				
		Vienmetės Annual	Dvimetės Biennial	Daugiametės Perennial	Daugiametės, lauke nežiemojančios Not wintering perennial	Iš viso Total
Alytus	2004-2008	4	1	5	1	11
	1980-1983	5	1	6	1	13
Druskininkai	2004-2008	9	0	9	3	21
	1980-1983	6	0	2	0	8
Marijampolė	2004-2008	9	0	8	0	17
	1980-1983	5	1	2	2	12
Prienai	2004-2008	4	1	4	2	11
	1980-1983	7	1	0	1	9
Varėna	2004-2008	4	1	3	1	9
	1980-1983	7	1	3	1	12
Vilkaviškis	2004-2008	3	0	7	1	11
	1980-1983	8	0	9	1	18
Iš viso:	2004-2008	17	1	20	4	42
	1980-1983	10	3	12	2	27

Gėlinėse auginamų gėlių sortimentas išsiplėtė, jei 1980–1983 metais buvo auginama 27 taksonų gėlės, tai 2004–2008 m. – jau 42 taksonai (1,6 karto daugiau). Ypatingai pagausėjo

vienmečių ir daugiamečių bioekologinių grupių gėlių taksonų skaičius (2 pav.), kiek sumažėjo dvimečių gėlių taksonų. Pradėtos auginti tokios populiaros vienmetės gėlės, kaip siauralapiai lakišiai (*Bidens ferulifolia* (Jacq.) DC.), žilieji šlamučiai (*Helichrysum petiolare* Hillard. & B.L. Burtt.), širdiškosios suteros (*Sutera cordata* L.). Iš daugiamečių gėlių pradėtos auginti puošnesnės žydrosios melsvės (*Hosta sieboldiana* Engl.), pavėsingoms vietoms labai tinkama didžiažiedė telima (*Tellima grandiflora* (Pursch.) Dougl.), Valerio sprigės (*Impatiens walleriana* Hook.).

2 pav. Bioekologinių grupių taksonų, auginamų gėlinėse, skaičius 1990–1983 ir 2004–2008 m. Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose

Fig. 2 Number of taxa for containers in South and South-West towns of Lithuania (1990-1983 and 2004-2008)

Palyginus Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestų gėlinėse auginamų gėlių sortimentą (2004–2008 m. – 42 taksonus) su J. Vaidelio ir D. Misiūno (Vaidelys, Misiūnas, 2008) gėlinėms siūlomu 146 pavadinimų gėlių sortimentu, matome, kad jų plėtrai rezervų yra.

Išvados

1. Gėlines galima suskirstyti pagal stilistines epochas, medžiagas iš kurios gaminamos ir profesinį lygį.
2. Tyrimais nustatyta, kad gėlinės nėra plačiai naudojamos Pietų ir Pietvakarių Lietuvos miestuose, tačiau visuose tirtuose miestuose (Alytuje, Druskininkuose, Marijampolėje, Prienuose, Varėnoje ir Vilkaviškyje) rasta gelžbetonio arba plastikato gėlinių.
3. Nustatyta, kad lyginant pirmąjį (1980–1983 m.) ir antrąjį (2004–2008 m.) tyrimo laikotarpius, gėlinėms naudojamų gėlių sortimentas išsiplėtė, jei 1980–1983 m. buvo auginama 27 taksonų gėlės, tai 2004–2008 m. – 42 taksonai. Ypač pagausėjo vienmečių ir daugiamečių bioekologinių grupių gėlių taksonų skaičius (beveik dvigubai), kiek sumažėjo dvimečių gėlių taksonų.
4. Naujai pradėtos auginti tokios gėlės: siauralapiai lakišiai (*Bidens ferulifolia* (Jacq.) DC.), žilieji šlamučiai (*Helichrysum petiolare* Hillard. et B.L. Burtt.), širdiškosios suteros (*Sutera cordata* L.). Iš daugiamečių gėlių pradėtos auginti puošnesnės žydrosios melsvės (*Hosta sieboldiana* Engl.), pavėsingoms vietoms labai tinkama didžiažiedė telima (*Tellima grandiflora* (Pursch.) Dougl.), Valerio sprigės (*Impatiens walleriana* Hook.).

Literatūra

1. Atha A. *The ultimate book of gardening*. Paragon, 2002.
2. Cooke D., McNicol P. *A History of Flower Arranging*. Oxford, 1989.
3. Hattatt L. *Encyclopedia of garden plants and flowers*. Paragon, 2002.
4. Mathews N. *Container Gardening*. Wisdom, 1999.
5. Misiūnas D., Vaidelys J. Lietuvos želdynų dekoratyviųjų žolinių augalų sortimentas. [CD-ROM]. Mastaičiai, 2008.
6. Torres A. P., Mickelbartl M., Lopez R. G. Lechate volume effects on pH and electrical conductivity measurements in containers obtained using the pour-through method. *Hortitechnology*, Volume 20(3), 2010. P. 608–611.
7. Vaidelys J. *Dekoratyviųjų žolinių augalų fenologinių stebėjimų, biometrinių matavimų ir sortimento sudarymo metodika*. Mastaičiai, 2005.
8. Vaidelys J. Gėlių sortimento ir išplitimo kaitos analizė pietvakarių Lietuvos miestų skveruose. *Lietuvos miestų želdynų formavimo strategija'2005: parkų ir skverų problemos ir perspektyvos. Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos medžiaga*. Klaipėda, 2005. P. 120–123.
9. Vaidelys J., Misiūnas D. Dekoratyviųjų žolinių augalų sortimentas Lietuvos želdynams. Mastaičiai, 2008.
10. Yue C., Hall C. R., Behe B. K., Cembell. B. L., Lopez R. G., Dennis J. H. Investigating consumer preference for biodegradable containers. *Environment. Horticulture*, Volume 28(4), 2010. P. 239–243.

The Diversity of Containers and Analysis of Flower's Assortment for Them in South and South-West Towns of Lithuania

(Received in January, 2011; Accepted in March, 2011; Available Online from 18th of April, 2011)

Summary

The article presents data of the researches carried out in Alytus, Druskininkai, Marijampole, Varėna and Vilkaviskis cities in order to determine containers type and taxons of flowers for them. The researches were carried out in 1980–1983 and in 2004–2008. There were found containers in all explored towns of South and South-West of Lithuania. Containers could be divided into reinforced concrete desalination constructed on the ground and plastic, mounted on street light poles. The latter were recorded in Druskininkai and Varėna, they were built on land in all cities.

Assortment of flowers cultivated in containers has been expanded. There were 27 taxa of flowers in 1980–1983, and 42 taxa in 2004–2008. It is 1.6 times more than in 1980–1983. The number of annual and perennial flowers bioecological group taxa increased and was slightly lower biennial flower taxa. The launch of production of these popular flowers yearling, as *Bidens ferulifolia* (Jacq.) DC., *Helichrysum petiolare* Hillard. et Burt., *Sutera cordata* L. It started to grow perennial flowers, as *Hosta sieboldiana* Engl. shady places very appropriate *Tellima grandiflora* (Pursch.) Douglas, *Impatiens walleriana* Hook.

A comparison of South and South-West towns of Lithuania in containers cultivated assortment of flowers (2004–2008 on – 42 taxa) and J. Vaidelio and D. Misiuno (2008) suggested 146 names for containers assortment of flowers and we can see that their reserves are in development. Containers of flowers should be used functionally. They are suitable to mitigate the large concrete or asphalt areas, inner cities where small and very expensive piece of land and sparse plant, which aids the summer cafes and terraces decorated with the environment, they can be separated from the carriageway of the street walking and recreation areas and paths. Distill the entire building is not on the lawn, then simply planting flowers instead of the land. Containers are suitable for small urban courtyards and garden ornamentation.